

Właściciel:
Miasto i Gmina Tuczno
ul. Wolności 6, 78 – 640 Tuczno

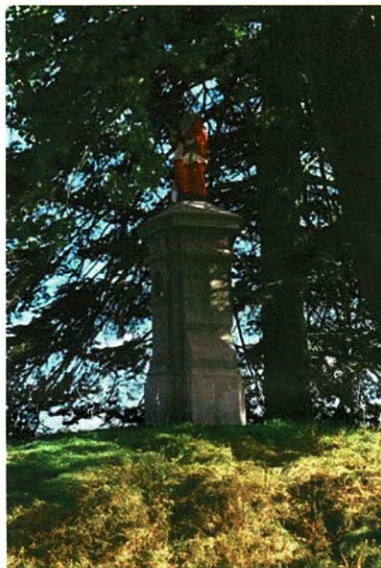
PROGRAM PRAC
KONSERWATORSKICH
Z DOKUMENTACJĄ Z BADAŃ
KONSERWATORSKICH

**WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W SZCZECINIE**
70-502 Szczecin, ul. Wały Chrobrego 4
tel./fax 91 433-70-66, tel. 91 488-18-04
NIP 851-20-22-807

Załącznik nr 1..... do decyzji nr 601/2024

znak: ZR. 5144.23.2024.B

z dnia: 22.04.2024 r.

RZEŻBA - ŚW. JANA NEPOMUCENA
NA POSTUMENCIE
W MARCINKOWICACH
PRZY DRODZE W KIERUNKU TUCZNA

opracowała:
mgr Mirosława Koutny-Giedrys

na zlecenie
Zachodniopomorskiego
Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
w Szczecinie

Szczecin 2016

Informacja wstępna

Obiekt: RZEŻBA ŚW. JANA NEPOMUCENA NA POSTUMENCIE

gmina Tuczo, powiat wałecki

rejestr zabytków nr A -751 z dnia 27.X.2010r.

Autor: nieznany

Czas powstania, styl: 1775r.(?)

Material: piaskowiec – figura; cokół ceglany – otynkowany; figura wtórnie polichromowana

Wymiary: wysokość: cokół – 315cm, figura- 130 cm

Miejsce przechowywania/usytuowania: Marcinkowice, przy drodze w kierunku Tuczo, na działce nr 635, gmina Tuczo, powiat wałecki; elementy rzeźby zachowane oddzielnie -głowa i fragmenty korpusu - przechowywane u mieszkanki Marcinkowic, pani Teresy Szumlańskiej zam. Marcinkowice 53/3/blok naprzeciw zabytku tel. 67 259 0035

WŁAŚCICIEL: Miasto i Gmina Tuczo, ul. Wolności 6, 78-640 Tuczo

ZAMAWIAJĄCY: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie

PODSTAWA OPRACOWANIA

1. Umowa z Zamawiającym z dnia 28 września 2016r.
2. Wizja lokalna
3. Dokumentacja fotograficzna
4. Badania laboratoryjne

PRZEDMIOT OPRACOWANIA

1. Opis inwentaryzacyjny zabytku.
2. Określenie materiału i techniki wykonania zabytku , uwzględniające wykonanie badań konserwatorskich.
3. Stan zachowania zabytku i wskazanie przyczyn zniszczeń.
4. Założenia konserwatorskie.
5. Zakres i sposobu wykonania niezbędnych prac konserwatorskich przy zabytku.
6. Dokumentacja fotograficzna obrazująca aktualny stan zachowania zabytku.

OPRACOWANIE I FOTO: mgr Mirosława Koutny-Giedrys

BADANIA LABORATORYJNE: mgr Barbara Sowa-Holewińska,

BADANIA KONSERWATORSKIE: mgr Mirosława Koutny-Giedrys

1. Opis inwentaryzacyjny obiektu

Rzeźba św. Jan Nepomucena ustawiona na wysokim postumencie, usytuowana na pagórku w Marcinkowicach, przy drodze w kierunku Tuczna (działce nr 635).

Postument architektoniczny pokryty wtórną warstwą tynku, zniekształcająca rysunek form. Wysoki w formie filara krzyżowego o ściankach z zaokrąglonymi narożnikami, rozczłonkowanych rodzajem dekoracyjnych, uproszczonych pilastrów, z których każdy z partią cokołową i uproszczonym belowaniem, wydzielonymi gzymsami. Na ścianie frontowej postumentu w górnej części trzonu pilastra – nisza zamknięta łukiem pełnym. Boczne ścianki z pilastrami o trzonach w dolnej części profilowanych wklęsło-wypukłe w formie spływów wolutowych, w górnej z gzymsem w formie półwałka. Gzymsy wieńczące pilastry silnie podcięte.

Rzeźba św. Jana Nepomucena pełnoplastyczna, ustawiona na niskim, sześciennym cokole. Wykonana z piaskowca w technice kamieniarskiej. Wtórnie pokryta kilkoma warstwami farby olejnej. Uszkodzona mechanicznie (przez spadający konar drzewa po uderzeniu pioruna) z oddzielnymi zachowanymi fragmentami głowy i barków.

Święty ukazany w pozycji stojącej z dużym krzyżem, który trzyma przed sobą oburącz. Jego sylwetka ujęta niemal en face, w lekkim kontraście, z lewą ugiętą w kolanie nogą, wysuniętą do przodu i ramionami przechylonymi w przeciwną stronę. Krucyfiks ukośnie przechylony i wsparty o prawe ramię.

Święty wyobrażony jako brodaty mężczyzna w średnim wieku. Przedstawiony w stroju kanonika. Ma na sobie długą, obszerną sutannę o fałdach opadających na cokół, na niej – rokokietę, dołem obszytą koronką i almucję bez kaptura, spiętą z przodu i zawiązaną na kokardkę. Na głowie – biret.

Przed figurą świętego na tle ścianki czołowej cokołu – plastycznie formowana tarcza herbowa z nieczytelnym mobilium i inicjałami „W. (?) S. C”. Nad tarczą – hełm z przyłbicą, po bokach zwoje labrów. Klejnotu – brak. Na ścianie czołowej cokołu po obu stronach tarczy herbowej ryte inicjały i data : „17 K / K 75”.

2. Określenie materiału i techniki wykonania zabytku , uwzględniające wykonanie badań konserwatorskich

Technika wykonania obiektu

materiał: figura - piaskowiec, postument - cegła otynkowana zaprawą cementową

polichromia: figura św. Jana Nepomucena wtórnie przemalowana kilkoma warstwami farbami

Badania laboratoryjne

Kraków, październik 2016

Rzeźba św. Jana Nepomucena w Marcinkowicach (gm. Tuczno), działka nr 635

Badania laboratoryjne.

Do badań otrzymano próbki warstwy malarskiej, kamienia oraz cegły z postumentu.

Próbkę warstwy malarskiej poddano badaniom stratygraficzno-mikroskopowym w celu określenia kolejności nawarstwień (mikroskop USB, powiększenia 50 – 200 x) Identyfikację pigmentów i spoiwa w najstarszych zachowanych warstwach przeprowadzono metodą mikrochemiczną, przy pomocy reakcji charakterystycznych dla poszczególnych kationów.

W próbkach cegły i kamienia oznaczono procentową zawartość soli rozpuszczalnych w wodzie (na podstawie różnicy pomiędzy masą suchej próbki wyjściowej a masą suchej próbki po ekstrakcji soli wodą destylowaną).

Próbka nr 1. figura św. Jana Nepomucena

Stratygrafia:

1. czerwień intensywna
2. czerwień ceglasta (dwie warstwy)
3. miejscami szare, cementowe zatarcie
4. miejscami – słabo zachowane ślady czerwieni
5. kamień

W najstarszej warstwie chronologicznej wykryto czerwień żelazową, spoiwo olejne.

Próbka nr 2. figura św. Jana Nepomucena, ceglany cokół

Zawartość soli rozpuszczalnych w wodzie – poniżej 0,1 %

Próbka nr 3. figura św. Jana Nepomucena, kamień

Zawartość soli rozpuszczalnych w wodzie - 0,3 %, ślady SO_4^{2-} ,

badania konserwatorskie - badanie wilgotności cegły i podstawy postumentu

Badanie stopnia zawilgocenia wykonano metodą dielektryczną /bezinwazyjną/ przy użyciu wilgotnościomierz WIP-24. Wilgotnościomierz działa na zasadzie pomiaru stałej dielektrycznej. Badany materiał jest penetrowany przez pole elektromagnetyczne, następuje zmiana stałej dielektrycznej materiału w wyniku zmiany zawilgocenia.

Wykonano pomiary zawilgocenia cegły/postument/ i zaprawy cementowej /podstawa postumentu/, próby badania / wyniki są uśrednione/.

a. cegła - postument

średnie zawilgocenie cegły – 3,5%

b. podstawa postumentu – zaprawa cementowa – 4,8%

⁽¹⁾ Normy zawilgocenia dla materiałów budowlanych:

I	0-3%	o dopuszczalnej wilgotności
II	3-5%	o podwyższonej wilgotności
III	5-8%	średnio zawilgocone
IV	8-12%	mocno zawilgocone
V	> 12	mokre

Wnioski z przeprowadzonych badań:

Badania laboratoryjne (stratygrafia warstw) wykazały kilkakrotne przemalowania figury farbami olejnymi oraz miejscowe przetarcia zaprawą cementową / lokalne naprawy/. Zasolenie kamienia w próbkach wynosi 0,1% cegła i 0,3% kamień, co do 0,5% przyjmuje się jako zasolenie niewielkie. Wilgotność cegły oraz podstawy postumentu jest w granicach podwyższonej wilgotności.

3. Stan zachowania zabytku i wskazanie przyczyn zniszczeń

Stan zachowania obiektu jest bardzo zły. Wiosną 2016r., na skutek uderzenia pioruna w drzewo, uszkodzeniu uległa głowa i część korpusu. W uszkodzonej partii rzeźby widoczna jest daleko posunięta destrukcja kamienia, kamień jest mocno spękany i rozwarstwiony / w każdej chwili fragmenty kamienia mogą ulec dalszej degradacji /. Górna partię kamienia powinno się zabezpieczyć przed zimą, aby nie dopuścić do wnikania wody w szczeliny. Woda zamarzając zwiększa swoją objętość o około 10% i powoduje rozsadzanie kamienia. Badania laboratoryjne wykazały nieznaczne zasolenie kamienia, zarówno figury jak i ceglanego postumentu. Powierzchnia rzeźby została pokryta grubą warstwą olejnych przemalowań. Przemalowania spowodowały powstanie nieestetycznej, połyskliwej powierzchni, powodując zatarcie ostrości rysunku oraz uszczelnienie powierzchni kamienia. Pomalowanie kamienia farbą olejną powoduje z czasem jego niszczenie, ponieważ tworząc grubą nieprzepuszczalną powłokę uniemożliwia odparowywanie wody ze struktury kamienia. Grube warstwy przemalowań są miejscami spękane, przez nie woda przedostaje się do wnętrza kamienia. Badania wykazały występowanie pod farbami cementowych zatarć, będących wynikiem napraw obiektu. Zaprawy cementowe powodują również uszczelnienie kamienia. Po metalowym skorodowanym kotwieniu nastąpiło przebarwienie kamienia produktami korozji.

Postument ceglany otynkowany zaprawą cementową, na siatce. Prace tynkarskie wykonane bardzo niestarannie, miejscami zaprawa uszkodzona /wystające spod zaprawy fragmenty siatki/. Podstawa postumentu znacznie uszkodzona, miejscami spękana, zachlapaną zaprawą po ostatnim tynkowaniu, powierzchnia pokryta glonami i powierzchniowo zabrudzona. Porastające wokół obiektu trawy, duże zacienienie obiektu pod drzewami, spowodowały znaczne zawilgocenie podstawy postumentu.

4. Założenia konserwatorskie

Ze względu na postępującą degradację, obiekt wymaga przeprowadzenia natychmiastowych prac konserwatorskich. Należy przeprowadzić pełną konserwację techniczną oraz estetyczną obiektu. Planuje się wykonanie prac konserwatorskich i restauratorskich w celu powstrzymania procesu destrukcji. W ramach konserwacji technicznej należy oczyścić kamień z przemalowań olejnych i wzmocnić jego strukturę, a z postumentu usunąć tynki cementowe i wykonać wszystkie prace naprawcze dotyczące cegłą i podstawy postumentu. Postument wymaga położenia nowych tynków.

W ramach konserwacji estetycznej należy przywrócić pierwotną kolorystykę piaskowca i wykonać wszystkie prace związane z rekonstrukcją i uzupełnieniem brakujących fragmentów rzeźby. Postument wymaga pomalowania w kolorystyce nawiązującej do koloru oryginalnego kamienia.

Wszystkie prace dotyczące konserwacji obiektu powinny być konsultowane nadzorem konserwatorskim.

5. Zakres i sposób wykonania niezbędnych prac konserwatorskich przy zabytku.

konserwacja figury św. Jana Nepomucena

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej stanu obiektu przed konserwacją.
2. Usunięcie z powierzchni kamienia przemalowań olejnych z zastosowaniem środka spulchniającym do usuwania powłok malarskich np. Skansol firmy Scanis Cosmetics S.A lub Wendro firmy Coverax; doczyszczanie mechaniczne i zmycie gorącą wodą pod ciśnieniem.
3. Usunięcie uzupełnień i zatarć cementowych metoda mechaniczną.
4. Wzmocnienie osłabionych partii kamienia w miejscach szczelin, spękań - iniekcje z żywicy KSE 500 STE firmy Remmers.
5. Oczyszczenie kamienia z zabrudzeń powierzchniowych gorącą wodą pod ciśnieniem.
6. Wzmocnienie struktury piaskowca preparat krzemoorganiczny Funcosil KSE 300 firmy Remmers.
7. Sklejenie luźnych elementów na żywicę epoksydową Epidian 5, większe elementy dodatkowo zbrojone metalowymi nierdzewnymi prętami.

8. Wypełnienie ubytków, pęknięć i rekonstrukcja uszkodzonej formy rzeźbiarskiej w sztucznym kamieniu – zaprawy mineralne Restauriermortel firmy Remmers lub mineralnej zaprawy NSR firmy Optolith , z dodatkiem naturalnych pigmentów dobranych do koloru kamienia.
9. Hydrofobizacja powierzchni kamienia preparatem Optosan HydroSilan lub HRG Silan.
10. Opracowanie powykonawczej dokumentacji konserwatorskiej (opisowej i fotograficznej) z zaleceniami dla użytkownika .

konserwacja postumentu wraz z podstawą

1. Dezynfekcja miejsc zaatakowanych przez porosty, glony przy pomocy preparatu biobójczego - jednym z wymienionych: a/ 3% roztwór preparatu Lichenicida 264 w alkoholu etylowym prod. Bresciani, b/ 3% Aseptiną A w alkoholu etylowym, c/ GrunbelaG Entferner firmy Remmers lub 2% roztwór wodny Preventolu R-80.
2. Usunięcie wtórnego tynku wraz z siatką.
2. Oczyszczenie cegły wodą pod ciśnieniem.
3. Wykucie spoin na głębokość ok. 1,5cm.
4. Odsolenie zasolonych partii cegieł w miejscach wysoleń metodą wymuszonej migracji do rozszerzonego środowiska.
5. Wymiana zniszczonej cegły. Cegły posiadające 30% pow. zniszczonej powierzchni należy wymienić na nowy materiał, wmurowany na zaprawę wapienno-trasową firmy Optholith.
6. Uzupelnienie spoin – wapienno-trassowa Optolith TKF Trass Fuge.
7. Wykonanie nowego tynku w partii trzonu postumentu:
 - a) tynk podkładowy, materiał wapienno-trasowy o dużej paroprzepuszczalności i niskim skurczu - Optosan RenoPutz, grubość warstwy – 1,5 cm
 - b) tynk nawierzchniowy – Optosan FeinPutz – 1,0 -1,5 cmMalowanie tynku w kolorze zbliżonym do oczyszczonego kamienia, farbą silikatową /kolor zatwierdzony przez nadzór konserwatorski/.
8. Naprawa podstawy postumentu zaprawą cementową /cement B-52/ z dodatkiem kruszywa, przy nakładania warstwy uzupełniającej grubszej niż 1 cm, należy pod zaprawę cementową nałożyć warstwę szczepną. Hydrofobizacja powierzchni preparatem Funcosil BI firmy Remmers lub Protect Guard Ceresit.

6. Dokumentacja fotograficzna aktualnego stanu zachowania zabytku- wrzesień 2016r.

Fot.1. Marcinkowice- rzeźba św. Jana Nepomucena na postumencie, fot. B. Zbonikowska , 2007r../za zgodą autora/

Fot.2. Marcinkowice- rzeźba św. Jana Nepomucena na postumencie, stan przed konserwacją, IX. 2016r.

Fot.3. Marcinkowice- figura św. Jana Nepomucena na postumencie, figura od przodu, stan przed konserwacją, IX. 2016r.

Fot.4. Marcinkowice- figura św. Jana Nepomucena na postumencie, figura od tyłu, stan przed konserwacją, IX 2016r.

Fot.5. Marcinkowice- figura św. Jana Nepomucena na postumencie, fragment figury od przodu z widocznymi zniszczeniami /brak głowy i części korpusu i przemalowaniami/, stan przed konserwacją, IX 2016r.

Fot.6. Marcinkowice- figura św. Jana Nepomucena na postumencie, fragment figury od przodu z widocznymi sękaniami i przemalowaniem kamienia, stan przed konserwacją, IX 2016r.

Fot.7. Marcinkowice- figura św. Jana Nepomucena na postumencie, fragmenty z uszkodzonej partii korpus /elementy zabezpieczone/, stan przed konserwacją, IX 2016r.

Fot.8. Marcinkowice- figura św. Jana Nepomucena na postumencie, uszkodzona – oderwana głowa /element zabezpieczony/, stan przed konserwacją, IX 2016r.

Fot.9. Marcinkowice- figura św. Jana Nepomucena na postumencie, tynk nałożony na siatce z widocznymi uszkodzeniami, stan przed konserwacją, IX 2016r.

Fot. 10. Marcinkowice- figura św. Jana Nepomucena na postumencie, stan zachowania z widocznymi uszkodzeniami i pęknięciami podstawy, stan przed konserwacją, IX 2016r.

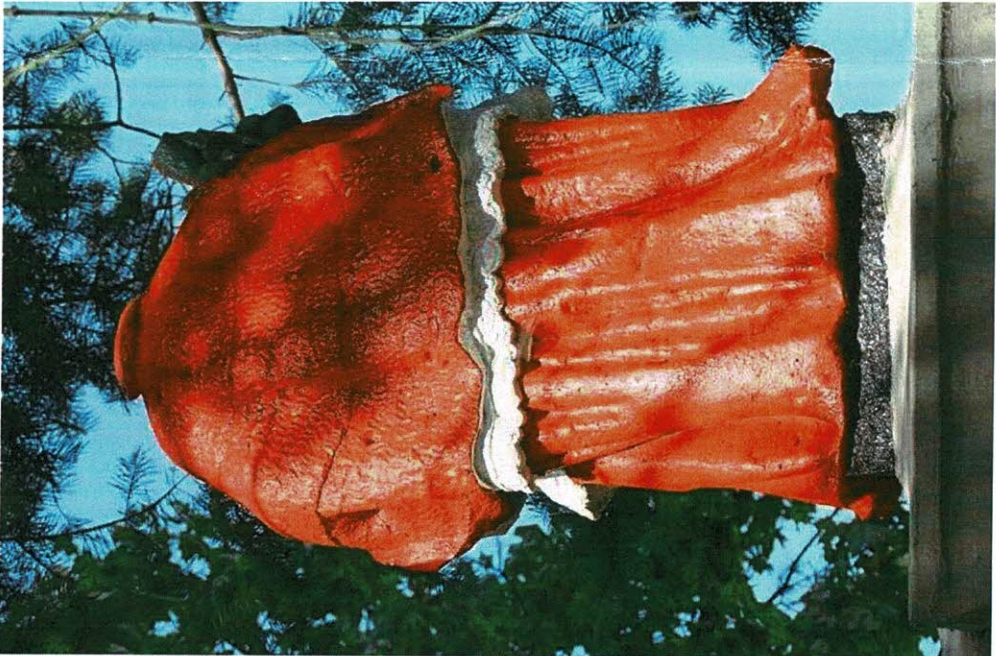
1.

2

3

4

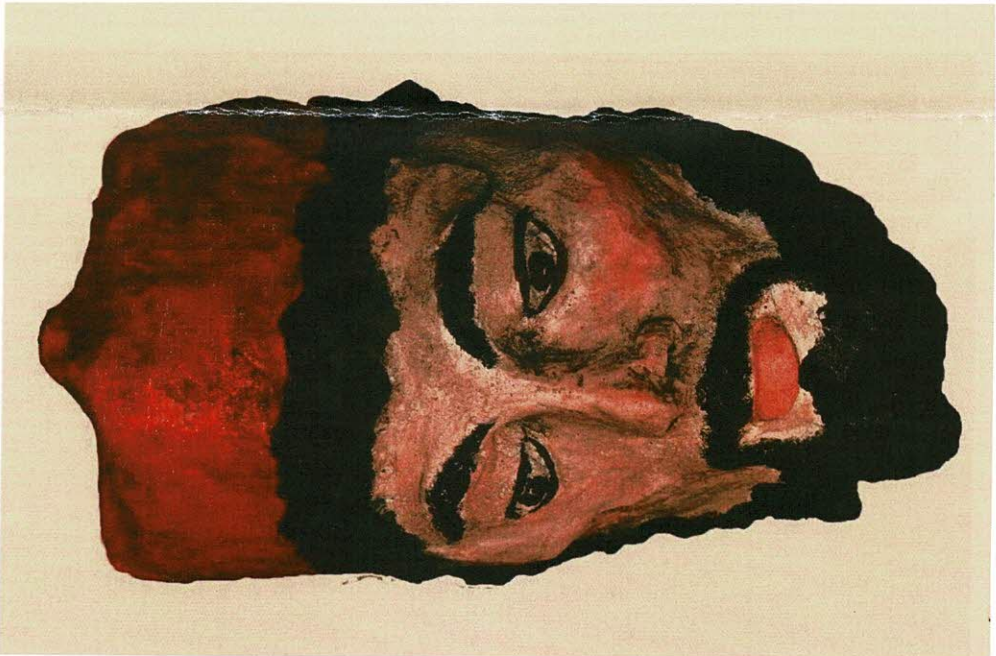
5

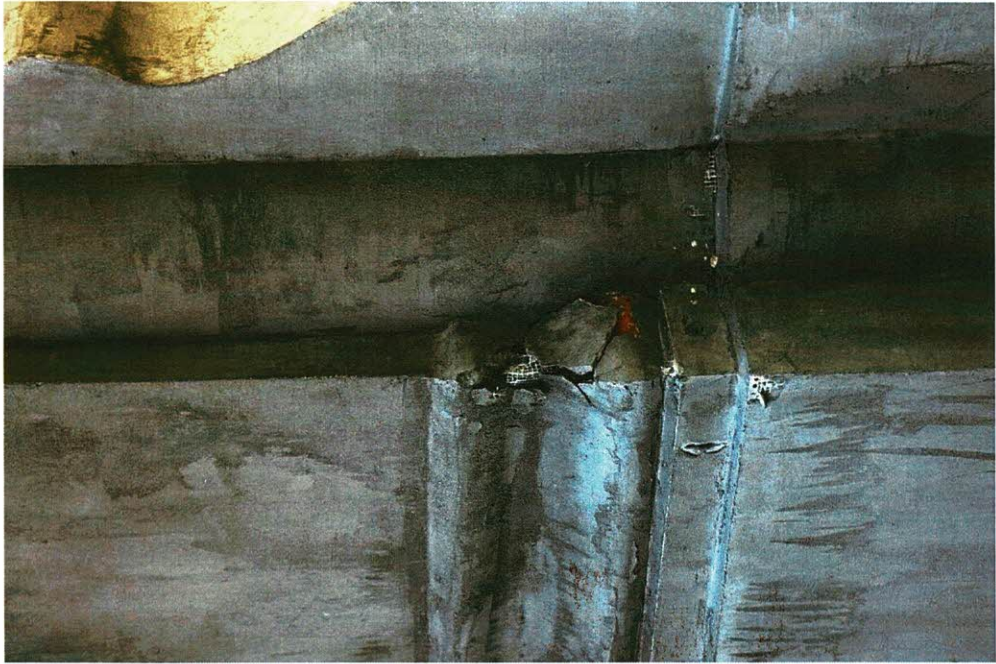
6

7

8

9

10

